
Алесь Разанаў

...мы ў зьменах,
і, быццам няскончаны твор,
не супадаем з сабой...

Версэты

У невядомай далёкай сядзібе

З няскоранасьці спрабую выкаваць
зброю,
але пад наглядам палі і ляды,
і на дарогах вораг.

Старыя знаёмцы хаваюць твары,
і вокны будынкаў у аканіцах.

Я адыходжу ў пярэдадзень.

За плячыма, чакаючы,
што перайначыцца час,
застаюцца нямымі хаўруснікамі магілы.

У невядомай далёкай сядзібе,

зродненай з нетаропкай людскою гаворкай
і гаманою дзіцячай,
нанова пачну свой шлях.

Узвышша

Выспела жыта, і перайшло поле
паволі з нізіны на ўзвышша.

Тое, што здолела спраўдзіцца,
спраўдзілася і зазірнула ў разгорнутае бязьмежжа,
тое, што здолела высьпець,
выспела і аддало развазе празрыстую абалонку,
тое, што здолела ўзняцца,
ззаду пакінула лук і стрэлы
і засталася бяз мэты.

Кружляе з кароткімі ўсклікамі
над узвышшам ільсьністы сокал.

Выходзяць да самай дарогі на ўзвышшы
з жыта чырвоныя макі і сінія васількі.

Драпежная птушка

Драпежная птушка садзіцца на плот
і ўсчынае са мною сваю размову.

Блішчыць яе цёмнае вока,
і востра ў дрэва ўцінаюцца кіпцюры.

Яна прыцягнулася ўладна абсягам,
дзе я пільную пакінутыя сядзібы, і я
ёй прыношу ежы, якою жыўлюся і сам.

Аднак яна не бярэ яе: гэта ня тая ежа,
якую яна асягае ў сваім неспасьціжнім
палёце і якая яе вызваляе
з-пад цёмнай улады зямлі.

Тады я наломваю ў жменю
і падаю ёй сярнічных галовак:
пэўна, гэта зусім ня ежа, але адну
за адною драпежная птушка зьдэўбвае іх.

«Ляцім!..» — яна ускліквае, зрушваючыся,

і з дзюбы, бы корміць нядужае птушаня,
у рот мне ўкладае часьцінку прынятага
ёй пачастунку —

і я, супадаючы з нечым,
дагэтуль утоеным, бачу: нібы ў зярнятах,
прастора ў зыркiх іскрынах,
і чую: сядзібы — у галасах.

* * *

Самая большая навіна ўжо нам
вядомая адпачатку, і, нібы дарунак,
у словы ўкладаецца загадзя водгук.

Мы ў зьменах, і, быццам няскончаны
твор, не супадаем з сабой, і пакуль,
вымаўляючы, удакладняем, хто і нашто мы,
трымае наводдалі нас наступнасць,
але калі то адной, то другою
сваёю думкай угадваем першазадуму,
з бездані звоніць, яе выяўляючы, звон,
а ў цемры запальваецца вясёлка.

Дубы Заходняга краю

На ўзгорку і ўздоўж дарогі волаты:
так укладаецца век у вашы паставы,
што, бачачы вас, міжволі мы
ганарымся сабой і сябе далучаем да вашай,
пазначанай веліччу, грамады.

Дубы Заходняга краю!..

Дужым памкненнем вы падымаецеся
над зямлёю і падымаеце з нетраў зямлі
вам давераны ёю цяжар, яго абдымаючы дбайна —
нібы несяце пасланьне з пары,
незалежнай ад непагадзі і пагоды,
у другую такую ж пару.

Вы адпачатку ў здзяйсненні, а мы
вымаўляем толькі і, нетрывалыя ў тым,
што нас вылучае, у знадворным шукаем апору,
але, то западаючы ўдалеч,

то аб'яўляючыся паблізу,
вы, нібы досьвед, зьведаны некалі намі,
знаходзіце нас і моўчкі ўводзіце нас у айчыну,
намі пакінутую незнарок.

Лясьнік Амелька

Лясьнік Амелька чытае ўначы
старую сьвятую кнігу і ў ёй вычитвае,
што ён сёння памрэ.

Ён зачыняе наглуха дубовыя аканіцы,
замыкае на засаўку і завалу дзьверы,
убівае ў сьцяну лесьніковы свой нож
і кладзецца на лаву спаць.

І чуе праз сон, як нехта настойліва
стукаецца ў дзьверы і ў аканіцы,
як за сьцяною блукаюць трывожныя галасы,
але абудзіцца ня можа.

Ён сьпіць і ня ведае, што з-пад зямлі
прабілася раптам чырвоным
вірлівым патопам крыніца,
што навакольныя вёскі ў ад'ездзе
і што яго хата ў крыві.

Зімовыя прыцемкі

Белая ціша ўслала палі і пагоркі.
Цямнее ўдалечы лес.

Нібы загарнуліся сьпісанья старонкі
і адгарнулася новая,
адступілі ў мінулае вабныя краявіды
і занямелі дзеі, што ўражвалі навіною,
а з імі таксама людзі,
каб услухоўвацца моўчкі цяпер у тое,
што, не спытаўшыся ў іх,
настала і авалодала навакольлем.

Запальваюцца ў невідушчых дамах агні.
Чыйсьці самотны голас,
агортваючыся ў адгалосьсе,
кліча кагосьці дамоў.

Ля дарогі — капліца.

Пажары

Хто наступаў — наперад сябе
пасылаў пажары,
хто адступаў — пакідаў іх ззаду,
а хто заставаўся...

Колішні першы ў сяле трактарыст
Сяргейка зачыніцца ў хаце, пааблівае
сьцены бензінам і чыркне сярнічкай;
колішні першы ў сяле асілак Васіль
у збан пазьлівае з бутэлек шчырага першаку,
асьвеціць полымем сінім і паднясе да вуснаў;
колішні першы ў сяле перакупшчык
Савэля будзе хадзіць кругамі
вакол папялішча і біць сябе ў грудзі...

Вялікі Сялец, у Сяльцы пажары,
а людзі то каля іх, то ў іх.

У царкве

Мы дужаемся ў царкве.
Я з гэтага сьвету, а ён з таго:
сябры, разьяднанья лёсам.
Калі мяне адужае ён,
ён забірае мяне з сабою,
калі адужаю я — ён застаецца тут.

Кожны з нас мае тое, што мусіць
перамагчыся і мусіць перамагчы.

На нас пазіраюць пільныя абразы.
Самі сабою запальваюцца
і згасаюць сьвечкі.
Лічаць мае і яго перамогі й паразы
накрэсьленыя ў паветры крыжы.
І царква вагаецца разам з намі
між сьветам гэтым і тым.

Навальніца

Зрушыўся з месца дол,
усланы лагчынамі і курганамі,

і заслانیў нябёсы.

Хаваюцца гнёзды і норы ў раптоўны змрок,
а ў гнёзды і ў норы тыя, што засялялі,
нядаўна зусім, навакольле і,
кожны па-свойму, у ім валадарылі.

Каля ганку збіраецца і перайначвае
час падзея, якая ня хоча акрэсьліцца
і назвацца.

Шукае маланка сьцежку.
Па бездарожжы, адразу ва ўсе бакі,
разыходзіцца гром.

Кожны

На гэтым беразе грамада,
і кожны ў ёй мае сваё імя і сваё аблічча,
на тым нікога;
на гэтым беразе гамана,
адна, калі мір, і другая, калі вайна,
на тым ні вайны, ні міру, ні гаманы;
на гэтым беразе, што адбылося,
ня можа адбыцца нанова,
на тым няма чаму адбывацца;
на гэтым беразе кожны чытае сябе
па словах і лічыць па лічбах,
на тым загадзя зьлічаны і прачытаны.

А між абодвума імі пlynь,
а між абодвума імі мост,
а між абодвума імі кожны.

Падарожжа Альжбеты па родным краі

«І трэба ж!..» — не перастае
здзіўляцца Альжбета.

Учора яна падалася з сябрынай
выдатных калгаснікаў і калгасніц
у падарожжа па родным краі,
і малады настаўнік ім адкрывае вочы
на тое, што ёсьць.

І бачыць Альжбета, што іхнія хаты

ня проста хаты,
а ўпісаныя ў абсягі нябёсаў саборы,
што боханы хлеба, якія яны купілі
на кірмашы, разгорнуты, нібы кнігі,
і важкія словы выкладзены на іх,
што іхняя рэчка Малечка ўвабралася ў веліч
і маляўніча плывуць па ёй
зараз з узнятымі ветразямі чаўны...

«А я і ня ведала, што так гожа
лучацца Доля з Высокім,
звыклае з незвычайным,
тое, што бачыцца мне, са мной»,
— прызнаецца Альжбета,
а іхні настаўнік ёй, пасьміхаючыся,
тлумачыць: «Яшчэ мы ня скончылі падарожжа,
мы толькі яшчэ пачалі адкрываць свой край!..»

Габрайскія могількі

Яны зрасьліся з травой,
яны зрасьліся з зямлёй,
яны зрасьліся з няпамяцьцю і нябытам...

Мястэчка пашырылася
і ўвабрала іх у свае абсягі,
і напалам раскроіла іх дарога,
а камяні з незразумелымі літарамі
местачкоўцы пабралі сабе —
хто ў падмуркі, хто ў мур.

І з гэтага боку, і з гэтага, і з таго
іх атуляюць падворкі і агароды.

Пасьвяцца гусі на іх і козы
знаходзяць спажытак, а дзеці,
калі збіраюцца разам,
гуляюць на іх у сваю лапту.

На іх ня водзяцца здані страху,
і над нікім ня маюць яны аніякай улады,
а час — над імі.

Так, яны ёсьць, але ёсьць у н я м а,
Так, іх няма, але ў ё с ь ц ь.

Шэрыя гусі

Спачатку Ян думаў, што гэта
крылатыя бомбы, і міжволі памкнуўся
пад шаты блізкага дуба, а ўгледзеўся —
убачыў, што гэта ляцяць да зямлі шэрыя гусі.

Такое пасланьне паслалі
нябесныя караблі, што нейкі час нерухома,
нібы разважаючы, што ім рабіць,
віселі над сьціхлым, гатовым
прыняць сваю долю, мястэчкам.

А гусі, ледзь апусьціўшыся,
падаліся ўсёй чарадою да Яна і,
абступіўшы яго, як брата,
што быў згубіўся і вось адшукаўся раптам,
выклікалі-вымаўлялі свае безназоўныя словы,
якія, на дзіва, Ян разумеў.

«Неба спусьцілася на зямлю,
і першапачатак з намі. У ім вызваленьне,
у ім ратунак, у ім жыцьцё»,— сказаў,
што спазнаў і чым сам ужо стаўся, Ян
самапершым людзям, з якімі спаткаўся,
і шчаснай, зарослай травой мурожнай,
сьцяжынаю рушыў насустрач
шынкам і бажніцам з гусінаю чарадою
ў блізкі, утулены ў лета, сьвет.

Падзея

Зямля нахіляецца.
За паветра хапаецца чорны агонь.
У сьведкі просіцца камень.

Глядзяць то ў адно,
то ў другое люстэрка маскі.
«Паўторам, што мы праходзілі ўчора»,
— вядзецца пад небам адкрытым
адкрыты ўрок.
На іконе сьвяты ўздымае руку.
Каля дзвярэй — падзея.

Рымская дарога

Грувасткія важкія камяні ўклаліся ў дол...

І калі я прыходжу да іх,
паволі яны скранаюцца з месца
і за абсягі зьнямелых стагоддзяў
вядуць сустрэчу, і ў ёй супадае,
дзелячыся сабою, тое, што ўмее назвацца,
і што бяз назвы зусім.

Гэтак складаецца верш,
і паэту ён — перамога, а дзе перамога —
там Рым, але той, хто прыходзіць
да крайняга каменя рымскай дарогі,
сябе забірае з пройдзенага,
і нічога ня ведае ўжо нават верш аб ім.